Kasvu ja vaikuttaminen osasto 20.4.2018

Eduskunnan tarkastusvaliokunta

Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019–2022

Kehysriihen päätöksissä oli palkansaajien näkökulmasta pieniä ja vähän suurempia positiivisia askeleita, mutta nämä jäivät työlainsäädännön heikennysten varjoon. Hallituksen pyrkimys tukea työllisyyttä lisäämällä työelämän epävarmuutta ei ole tehokasta eikä perusteltua. Tehtyjen päätösten lisäksi on hyvä huomioida mikä jäi päättämättä. Laajasta valmistelusta huolimatta perhevapaauudistus ja yritystukiuudistus eivät toteutuneet.

Finanssipolitiikasta

Voimakkaan talouskasvun ansiosta julkisen talouden tila vahvistuu yli odotusten. Työllisyyden kohotessa finanssipolitiikan viritystä olisi syytä säätää tulevaisuudessa hieman kireämmälle. Luonteva mahdollisuus siihen tulee budjettiriihessä veropäätöksiä tehdessä. Tässä suhdannetilanteessa ei pitäisi tehdä julkisen talouden kestävyysvajetta kasvattavia verokevennyksiä.

Positiivisia työllisyyskeinoja

Työasuntovähennyksen korottaminen on hyvä päätös. Parhaimmillaan se voi hieman tukea ja helpottaa työn vastaanottamista pidemmän matkan päästä. Vaikutuksen mittaluokka lienee kuitenkin pieni ja hyödyt voivat tulla pikemminkin tuottavuuden kuin työllisyyden kautta.

Palkkatuen ja starttirahan rahoitusmallin jatkaminen on työllisyyden kannalta tervetullutta. Palkkatuki on tärkeä keino tukea erityisryhmien työllisyyttä.

Osaamisen osalta kehysriihessä tehtiin hyviä, joskin mittaluokaltaan varsin pieniä, lisäsatsauksia. Koko väestön osaamiseen panostaminen on tärkein keino varmistaa korkea työllisyys.

Aktiivimalliin tervetulleita korjauksia

SAK:n toiveista huolimatta työttömyysturvaa leikkaava aktiivimalli jäi kehysriihessä voimaan. Siihen tehtiin kuitenkin täsmennyksiä ja korjauksia jotka tulevat helpottamaan joidenkin työttömien edellytyksiä välttää etuusleikkaus.

Erityisen tärkeänä SAK pitää sitä, että TE-toimistojen henkilöstöresursseja vahvistetaan yli 200 henkilötyövuodella. Riittävät resurssit ovat välttämätön edellytys sille, että työttömät saavat tarvitsemaansa henkilökohtaista palvelua. Henkilökohtaiset tapaamiset tukevat tutkimustenkin mukaan työllistymistä. Aktivoiva ja velvoittava työvoimapolitiikka on paras tapa yhdistää pohjoismaiseen malliin kuuluva sosiaaliturvan taso ja sen rahoittamiseen tarvittava korkea työllisyys. Aktiivimallin kaltaiset etuusleikkaukset ovat askel pois tästä pohjoismaisesta mallista.

Perhevapaat ja yritystuet eivät edenneet päätöksentekoon

Viime vuoden puolella toivottiin tältä kehysriiheltä päätöksiä liittyen perhevapaisiin ja yritystukiin. Molemmista oli käynnissä kunnianhimoinen valmistelu, mutta päätökset jäivät tekemättä.

Perhevapaiden osalta oli tarvetta laajalle uudistukselle jolla lisättäisiin tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja työllisyyttä. SAK oli esittänyt mallin joka vähentäisi kannustimia pitkittää perhevapaita, tasaisi miesten ja naisten hoivavastuuta ja asettaisi erilaiset perheet yhdenvertaiseen asemaan. Vaikka kokonaisuudistus jäi tällä hallituskaudella sopimatta, on positiivista että tehtiin pieniä muutoksia esimerkiksi adoptioperheiden, yksinhuoltajien ja luottamustoimiin osallistuvien vanhempien kohdalle.

Yritystukiuudistus jäi myös päättämättä. Työryhmätyössä ehkä tarpeettoman vahvasti asetettiin vastakkain innovaatiotuet ja toisaalta teollisuuden kilpailukykyä ylläpitävät energiatuet ja -verotus. Tulevaisuudessa kannattaisi ehkä kääntää katse henkilöverotuksen puolelle, jossa yrityksiä ja yrittäjiä tuetaan esimerkiksi yrittäjävähennyksen, perintöveron sukupolvenvaihdoshuojennusten ja listaamattomien yritysten kevennetyn osinkoverotuksen muodossa. Näihin verotukiin ei liity samanlaisia työllisyys- ja kilpailukykyhuolia kuin teollisuuden energiakustannuksiin.

Joka tapauksessa olisi tärkeää, että tutkimus- ja innovaatiotukiin saataisiin merkittävää lisäsatsausta.

Työelämän epävarmuuden kasvattaminen väärä keino tukea työllisyyttä

Kehysriihen merkittävin ja ikävin päätös palkansaajien näkökulmasta on henkilöperusteisten irtisanomisten helpottaminen pienissä yrityksissä ja työsuhteiden perusteeton määräaikaistaminen nuorten työttömien kohdalla.

Kasvu ja vaikuttaminen osasto 20.4.2018

Työlainsäädännössä on kyse työntekijöiden suojelusta. Siksi myös irtisanomissuoja on olemassa. Työntekijöiden suojelun ja myös oikeudenmukaisuuden näkökulmasta olisi omituista, että pienen yrityksen työntekijät olisivat heikomman suojelun tarpeessa. Miksi työntekijän menettelyn moitittavuuteen vaikuttaisi yrityksen koko? Myöskään määräaikaisten työsopimusten perusteiden eriyttämiselle työnhakijan iän perusteella ei ole asiallisia perusteita.

Näillä heikennyksillä ei välttämättä saavuteta niille asetettuja tavoitteita. Taloustieteellisen tutkimuksen konsensus on, että tällaisten työlainsäädännön muutosten vaikutus työllisyyteen on epäselvä.

Yksittäisen yrittäjän näkökulmasta työllistämisen riskien alentaminen toki helpottaa palkkaamista, mutta tästä ei voi yleistää vaikutusta koko talouteen. Jos työllisyyden rajoitteena on työvoiman tarjonta, niin muutos vaikuttaisi pikemminkin siihen mitkä yritykset palkkaavat eikä niinkään kokonaistyöllisyyteen.

Työsuhdeturvan heikentämisellä on myös negatiivisia vaikutuksia talouteen ja työllisyyteen. Se vähentää esimerkiksi työnantajien kannustimia satsata työntekijöidensä osaamiseen, koska työntekijät voi tarvittaessa vaihtaa uusiin. Vahva työsuhde turva sitouttaa työnantajat huolehtimaan työntekijöidensä osaamisesta.

Teorian valossa työsuhdeturvan vaikutus on siis epäselvä. Empiiriset tutkimukset eivät ole päätyneet yksiselitteiseen tulokseen. Joissain tutkimuksissa on havaittu negatiivinen yhteys irtisanomissuojan ja työllisyyden välillä, mutta useissa ei. Konsensusnäkemyksen mukaan vahva irtisanomissuoja vähentää sekä irtisanomisia että rekrytointeja, mutta vaikutus kokonaistyöllisyyteen on epäselvä.

Kyselytutkimuksista tiedämme, että ihmiset pitävät työpaikan pysyvyyttä erittäin tärkeänä. Esimerkiksi SAK:n jäsentutkimuksessa (2015) työpaikan pysyvyys nostettiin ykköseksi kun kysyttiin mikä on työssä tärkeintä. Ihmisten tärkeäksi kokemaa työsuhdeturvaa ei pitäisi murentaa epävarmojen työllisyysvaikutusten toivossa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Ilkka Kaukoranta
pääekonomisti